
სპეციალური ჯგუფური სექცია –
სოციალისტური რეალიზმის ეპოქის თეატრი
Special Group Session – Theater of the Era of Socialist Realism

---

Maia Kiknadze

მაია კიკნაძე

Shota Rustaveli Theatre and Film Georgia State University

საქართველოს შოთა რუსთაველის თეატრისა და კინოს სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Shalva Dadiani's Play „From Spark“ on the Shota Rustaveli Theater Stage

**შალვა დადიანის პიესა „ნაპერწყლიდან“ შოთა რუსთაველის სახელობის
თეატრის სცენაზე**

In 1934 new direction – Social realism had been established at the Soviet Writers' Union meeting, representing working plan for the actors in the arts and literature fields. The leading part in the Soviet dramaturgy was held by the work of the party organizations.

Shalva Dadiani's play From Spark was written based on the social realism principles, which had been staged at the Rustaveli Theater in 1937.

The historical story was reflected in the play. Several episodes of the Bolshevism history. Namely, establishment of Social-democratic organization in Batumi in 1901, by Stalin's initiative.

Keywords: Social realism, Soviet theater, Bolshevism, Stalin

საკვანძო სიტყვები: სოცრეალიზმი, საბჭოთა თეატრი, ბოლშევიზმი, სტალინი

მე-20 ს-ის 30-იან წლების საბჭოთა კავშირში, სახელმწიფოს მხრიდან დიდი ყურადღება ექცეოდა მწერალთა და ხელოვანთა მოღვაწეობას. პარტია თავად განსაზღვრავდა მათი მუშაობის გეგმებს, აწესებდა იდეოლოგიურ დოგმებს, გამოსცემდა გარკვეულ დოკუმენტებსა და დებულებებს. ამ თვალსაზრისით ძალზედ მნიშვნელოვანი იყო, 1934 წლის აგვისტოში, საბჭოთა მწერალთა კავშირის ყრილობაზე ახალი მიმდინარეობის სოციალისტური რეალიზმის დამკვიდრება მხატვრულ ლიტერატურასა და ლიტერატურის კრიტიკაში. ზუსტი განმარტება სოც. რეალიზმისა მოცემულია საბჭოთა მწერალთა კავშირის წესდებაში: „*სოც რეალიზმი, წარმოადგენს რა საბჭოთა მხატვრული ლიტერატურისა და ლიტერატურული კრიტიკის ძირითად მეთოდს, მხატვრისაგან მოითხოვს სინამდვილის მართალ, ისტორიულ-კონკრეტულ ასახვას მის რევოლუციურ განვითარებაში*“ (ტერცი, 1990, გვ. 111) .

მართალია, მოთხოვნა საბჭოთა მწერლების მიმართ იყო გამოთქმული, მაგრამ სინამდვილეში ის ეხებოდა ხელოვნების ყველა დარგს, მათ შორის თეატრს, როგორც საბჭოთა იდეოლოგიის პროპაგანდის საუკეთესო საშუალებას.

პროპაგანდის გაძლიერების მიზნით, 30-იანი წლების საბჭოთა კავშირში პროფესიული თეატრების პარალელურად დიდი ყურადღება ექცეოდა ახალი თეატრების შექმნას და თვითმომქმედი კოლექტივების გაძლიერებას. მაგ. 1930 წელს ჩამოყალიბდა თეატრის ახალი სახეობა-წითელი არმიის თეატრი, სოფლებში დიდი დატვირთვით მუშაობდა ე.წ საკოლმეურნეო თეატრები.

საბჭოთა თეატრების სცენებიდან ისმოდა მოწოდება კომუნისტური იდეალებისაკენ. ინდუსტრიის და მრეწველობის განვითარება, მეცნიერების მიღწევები, პარტიული რგოლების მუშაობა წამყვან ადგილს იკავებდა საბჭოთა დრამატურგიაში. აქედან გამომდინარე, სცენაზე ჩნდებოდნენ: მშრომელები, გლეხები, კოლმეურნეები, პარტიული მუშაკები, კომკავშირელები, ინჟინრები, რევოლუციის ბელადები, ყველასათვის მისაბამი დადებითი გმირები.

სოცრეალიზმის გაგებით, დადებითი გმირები უბრალოდ კარგი ადამიანები კი არ არიან, არამედ „იდეალის შუქით გასხივოსნებული“/ტერცი/, მიზანდასახულნი, უნაკლონი, ან ზოგჯერ მცირე ნაკლით, რომელიც უნდა აღმოფხვრან, რათა მაგალითი მისცენ სხვებსაც. მათთვის არ არსებობს მოუგვარებელი პრობლემები, დაბრკოლებები, ისინი მუდამ პოულობენ გამოსავალს და ყოველთვის გამარჯვებულნი რჩებიან.

ამდენად, სოცრეალიზმი ხელოვნებაში, უადრესად საჭირო თანამედროვე მიმართულებად იყო მიჩნეული, ხოლო ხელოვანი, რომელიც წერდა ან ხატავდა, უბრალოდ კი არ წერდა და ხატავდა, არამედ სახელმწიფოს უწყობდა ხელს კომუნისტური მშენებლობის განვითარებაში.

1938 წელს საქართველოს საბჭოთა მწერლთა კავშირის პასუხისმგებელმა მდივანმა კანდიტ ჩარკვიანმა თავის მოხსენებაში სსრკ საბჭოთა მწერლების კავშირის გამგეობის პლენუმზე, გულდასმით ისაუბრა ქართულ მწერლობასა და დრამატურგიაში მიმდინარე პროცესებზე. „სოციალისტური რეალიზმის მეთოდის გამოყენებით, ჩვენმა მწერლებმა შექმნეს დიდი ნაწარმოებები, რომლებშიც ასახულია სოციალიზმის გამარჯვება სსრ კავშირში...“ (ჩარკვიანი, 1938, გვ. 4) ასეთ ნაწარმოებად მას მიაჩნდა: ლეო ქიაჩელის „გვადი ბიგვა“, შალვა დადიანის „ურდუმი“, რაჟდენ გვეტაძის „თეო“, დემნა შენგელიას „ბელადის ყრმობა.“ პიესებიდან კი სერგო კლდიაშვილის „გმირთა თაობა“, გერცელ ბააზოვის „იცვა რიჟინაშვილი“, ალიო მამაშვილის „განგაში“, პეტრე სამსონაძის „სალტე.“ განსაკუთრებით კი, გამოარჩევდა შალვა დადიანის პიესას „ნაპერწყლიდან“.

შალვა დადიანის პიესის გამოჩენას, ქართულ დრამატურგიაში მაღალი შეფასება მოჰყვა. „ამხ.დადიანის პიესამ ახალი ფურცელი გადაშალა ქართული საბჭოთა დრამატურგიის ისტორიაში“ (სულავა, 1939, გვ. 3). „ნაპერწყლიდან“, სოციალისტური რეალიზმის მეთოდის დრამატურგიულ მწერლობაში მომარჯვებისა და მისი მაღალოსტატური გამოყენების ჩინებული მაგალითია“ (ციციშვილი, 1955, გვ. 231), აღნიშნავდა მკვლევარი გიორგი ციციშვილი. პიესა დაწერილია ოქტომბრის დიდი სოციალისტური რევოლუციის 20 წლისთავის ზეიმისთვის. მწერალს პიესის დაწერის სტიმული მისცა საქართველოს ბოლშევიკების ხელმძღვანელის ლავრენტი ბერიას 1935 წლის მოხსენებამ „ამიერ-კავკასიის ბოლშევიკური ორგანიზაციის ისტორიის საკითხისათვის.“ ამასთან დაკავშირებით შალვა დადიანი იგონებდა: „როდესაც საკავშირო ხელოვნების კომიტეტმა მოსკოვში გამოაცხადა ოქტომბრის 20 წლისთავისთვის დახურული კონკურსი შიგ შეიყვანა 9 დრამატურგი და ამ ცხრაში მეც მომთავსა“ (დადიანი, 1938, გვ. 3). დადიანმა გადაწყვიტა ქართულ თემაზე მუშაობა და დასაწერად აირჩია ბოლშევიზმის ისტორიის რამდენიმე ეპიზოდი, კერძოდ სტალინის ინიციატივით 1901 წელს ბათუმში სოც-დემოკრატიული ორგანიზაციის ჩამოყალიბება, 1902 წლის იანვარში მანთაშევის ქარხნისა და როტშილდის ქარხნის მუშების გაფიცვა.

ამ ისტორიულ მასალაზე მუშაობას დადიანმა ბევრი დრო მოანდომა. მწერალი აცნობიერებდა თუ რა რთული ამოცანის წინაშე იდგა. მას როგორც დრამატურგსა და მოქალაქეს, ახალგაზრდა სტალინის სახის წარმოჩენა გარკვეულ პასუხისმგებლობას აკისრებდა. თავდაპირველად აუცილებელი იყო ინფორმაციის შეგროვება, რაშიც მას საქართველოს კომუნისტური პარტიის (ბ) ცეკა ეხმარებოდა. როგორც შალვა დადიანი აღნიშნავდა, გარდა იმისა, რომ საშუალება ჰქონდა მარქს-ენგელს-ლენინის ინსტიტუტში დოკუმენტებზე წვდომის, იმ ადგილებში მოგზაურობდა, სადაც

ახალგაზრდა სტალინი მოღვაწეობდა და იმ ადამიანებს ეცნობოდა, რომლებიც ოდესღაც სტალინის მოწაფეები და თანამებრძოლები იყვნენ.

პიესა 5 მოქმედებისგან შედგება. სიუჟეტი სხვადასხვა დროსა და გარემოში ვითარდება. 1901-1902 წლების ბათუმი, 1905 წლის თბილისი და ფინეთის ქალაქი ტამერფორსი. სტალინის ინიციატივით ქალაქ ბათუმში, მოწყობილი მუშათა გაფიცვა და მათი ბრძოლა თვითმპყრობელური რეჟიმის წინააღმდეგ პიესაში, ცენტრალურ ადგილს იკავებს. მწერალი, პირველივე ეპიზოდებიდან რეალისტურ გარემოს ქმნის და მუშათა კლასის ყოველდღიურ გაჭირვებასა და მათი სამუშაო პირობების გაუსაძლის ყოფას გვიჩვენებს. ობოლი ბიჭი მეტიელა მუშების მდგომარეობის შესახებ დამწუხრებული ამბობს: „*მუშა რისი ადამიანია... საზოგადოებაში მუშას არც კი გაირევენ...*“ (დადიანი, 1938, გვ. 23).

პიესაში ისტორიული ეპიზოდებისა და მოქმედი პირების /სილიბისტრო ლომჯარია, პორფილე ლომჯარია, დესპინე შაფათავა, ძმები დარახველიძეები / გვერდით, ვხვდებით გამოგონილ ამბებსა და პერსონაჟებს, რომლებიც მკვეთრად განსხვავებული ხასიათებით გამოირჩევიან. მათი სახეები სოც რეალიზმის პრინციპების მიხედვით არიან წარმოდგენილნი. მაგ.დადებითი გმირები, პირად ცხოვრებასა თუ საზოგადოებრივ საქმიანობაში, ღირსებითა და სამართლიანობის გრძნობით არიან შემკულნი, უარყოფითი გმირები კი უპრინციპო, მოღალატე, უზნეო ადამიანებს წარმოადგენენ (მაგალითად, ერთერთი პერსონაჟი მექანიკოსი ალექსანდერი, რომელიც პიესის დასაწყისში სოცრეალიზმს ცინიკურად ახსენებს, უარყოფითი გმირია).

პიესაში სრულიად გამორჩეულია სემინარიიდან დათხოვნილი გორელი ბიჭის სოსო ჯუღაშვილის „მგზნებარე კოლხიდელის“ სახე, რომელიც ნაწარმოებს განსაკუთრებულ მნიშვნელობასა და მხატვრულ ღირებულებას სძენს. მის სახეში გაერთიანებულია ადამიანის საუკეთესო თვისებები. ახალგაზრდობის მიუხედავად, ის გამოირჩევა სიბრძნითა და სიდინჯით, წინდახედულებითა და გამჭირიანობის უნარით, ბოლშევიკური შემართებით. ის ხალხის მსახური, ჩაგრულთა ინტერესების დამცველი, მათი მეთაური და წინამძღოლია. მან აამაღლა მუშათა თვითმეგნება, რწმენა ჩაუნერგა და საბრძოლო სულისკვეთებით განაწყო. მან გააერთიანა მუშათა კლასი და სხვადასხვა ეროვნების მუშებს შორის გაჩენილი უთანხმოება დააცხრო, სტალინი გაჭირვებაში არ ტოვებს თანამოზრეს. როდესაც ერთერთ მუშას- ელიშუქის ტყვია მოხვდება, სტალინი გვერდით ამოუდგება და ეტყვის: „*კარგად დამეყრდენ ამხანაგო.*“ ეს მრავლისთქმელი ფრაზა, ოპტიმიზმით განაწყობდა საზოგადოებას.

სტალინის სიტყვების, ტექსტის, მონოლოგის შერჩევას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭებოდა პიესაში. შალვა დადიანმა, როგორც გამოცდილმა ოსტატმა ზუსტად მოახერხა გადმოცემა ბელადის მარქსის-ლენინისტური მსოფლმხედველობა და მუშათა კლასში ამ მსოფლმხედველობის გაზიარების უნარი. დადიანი წერდა (1938, გვ. 3): „*ნაპერწკლიდან იფეთქა ალმა“ მე არ ვიცი ეს რამდენად მომიხერხდა. ცხადია ამის გაკეთება ჩემზე უფრო ნიჭიერს, ჩემზე უფრო მომზადებულს ბევრად უკეთესად შეეძლო. ამას კი ვხედავ: ჩვენი თეატრების, ორდენოსან რუსთაველის და მარჯანიშვილის სახელობის წარმოდგენები მთლიანად ნიჭიერად დაღადავდნენ გამარჯვებაზე და პრესაც ერთხმად იწონებს ავტორს და თეატრის ნამუშევრებს.*“

პიესა საქართველოს ისტორიის ყველაზე რთულ პერიოდში 1937 წელს დაიწერა. პოლიტიკური მოსაზრებების გამო, ის წამყვანმა თეატრებმა ერთდროულად დადგეს.

1937 წელი განსაკუთრებით მძიმე იყო რუსთაველის თეატრისთვის. თეატრმა თავის თავზე გამოსცადა რეპრესიების სიმძიმე. სპექტაკლის პრემიერამდე რამდენიმე თვით ადრე, თეატრის ხელმძღვანელი და რეჟისორი სანდრო ახმეტელი ანტისაბჭოთა მოღვაწეობისთვის უკვე დახვრეტილი იყო /29 იანვარი/, დახვრეტილები იყვნენ მსახიობები: პლატონ კორიშელი/29 იანვარი/, ვანიკო აბაშიძე/21 ოქტომბერი/, რეჟისორი ვახტანგ აბაშიძე /2დეკემბერი/ და არაერთი საზოგადო მოღვაწე. როდესაც ახმეტელი დაიჭირეს საბრალდებო საქმეში ჩაწერეს: „*კულაკის სახე გამოხატა ძლიერად საბჭოთა სუსტად*“ (კიკნაძე, 1992, გვ. 39). შალვა დადიანის პიესის „თეთნულდის“ დადგმის შემდეგ, ჩინოვნიკებმა კრიტიკა გამოთქვეს ავტორისა და რეჟისორის მიმართ, ვინაიდან ვერ

დაინახეს პარტიის როლის მნიშვნელობა ქვეყნის განვითარებაში. სპექტაკლების შეფასებისას, ხშირად ისმოდა ფრაზა: „*იდეურად გაუმართავი, რაც გულისხმობდა სოცრეალიზმიდან გადახვევას. სამთავრობო გაზეთი „პრავდა“ სოცრეალიზმის მეოდიით შეიარაღებულ ხელოვანებს მოუწოდებდა, რომ დამაჯერებლად დაეხატათ „ჩვენი დიდი ეპოქის ტიპიური ნიშნები...“*“ (1960, გვ. 4)

სოცრეალიზმი თეატრში, ისევე როგორც მწერლობაში, მხატვრობასა თუ კინოში ერთნაირი ნიშნით ხასიათდებოდა. განსხვავებას მხოლოდ დარგის სპეციფიკა განაპირობებდა. სპექტაკლში, პიესის ინტერპრეტაციას ემატებოდა სარეჟისორო სტილი, ფორმა, მხატვრული ხერხები, სცენოგრაფია, მსახიობთა შესრულება.

1936/37 წლის სეზონისთვის რუსთაველის სახელობის თეატრის რეპერტუარი ძალზედ ჭრელი და მრავალფეროვანი იყო. აქ იდგმებოდა, როგორც უცხოური კლასიკა (უ.შექსპირის „ოტელი“, კ. გოლდონის „სატუმროს დიასახლისი“), ასევე ქართული პიესები (ს.კლდიაშვილის „შე-მოდგომის აზნაურები“ და „გმირთა თაობა“, გ. მდიენის „ალკაზარი და „ბრმა“, ს.შანშიაშვილის „არსენა“, შ. დადიანის „ნაპერწკლიდან“).

შალვა დადიანის მსგავსად, შემოქმედებითა ჯგუფმა, სპექტაკლის მომზადება ეპოქის შესწავლით დაიწყო. ისტორიული დოკუმენტების გაცნობის მიზნით, დასი რევოლუციის მუზეუმსა თუ ენგელს-ლენინის ინსტიტუტში დაცულ მასალებსა და დოკუმენტურ ფილმებს გაეცნო. სტალინის მოღვაწეობის ასახვა, არა მარტო დამდგმელ ჯგუფს, არამედ მთელ თეატრს განსაკუთრებულ პასუხისმგებლობას აკისრებდა. საპრემიერო წარმოდგენას საზოგადოებაც და თეატრიც მოუთმენლად ელოდა.

პრემიერა 1937 წლის 11 დეკემბერს შედგა (რეჟისორი აკ. ვასაძე, მხატვარი ირ. გამრეკელი, კომპოზიტორი რ. გაბიჩვაძე). პრესა აღფრთოვანებული აღნიშნავდა სპექტაკლის დიდ გამარჯვებას. თეატრმა „შეძლო მიმზიდველ და რეალისტური სიმართლით დაეხატა წარსული ბრძოლები. „ნაპერწკლიდან“ რუსთაველის თეატრის ბრწყინვალე გამარჯვებაა.“ სპექტაკლი ისე რეალისტურად იყო დადგმული, რომ თურმე დარბაზი განუწყვეტლივ გრძნობდა ამხანაგ სტალინის წამყვან როლს ბრძოლის საქმეში, „მის მაგარ ხელსა და უსაზღვრო ნებისყოფას“ (აფხაიძე) და მას ისე უკრავდა ტაშს, როგორც ნამდვილ სტალინს.

თეატრმა დასახული ამოცანა შესანიშნავად შეასრულა. „*რეჟისორმა აკაკი ვასაძემ ამ დადგმით ერთი ახალი ნაბიჯი კიდევ წარსდგა წინ სოციალისტური რეალიზმის სცენაზე დამკვიდრების საქმეში*“; – წერდა მწერალი გიორგი ნატროშვილი (1938, გვ. 3). როგორც რეცენზიებიდან ირკვევა, სპექტაკლში მკაფიოდ იყო გამოკვეთილი სპექტაკლის იდეა, მთავარი სათქმელი ბოლშევიზმის ისტორიის ცალკეული ეპიზოდები. სპექტაკლი ბერიას მოთხოვნითა და მისი მითითებით დაიდგა. ამის თაობაზე რეჟისორი აკაკი ვასაძე აღნიშნავდა: „...*ყველას აღგვაფრთოვანებდა და ენთუზიაზმს გვმატებდა ამხ. ბერიას უშუალო დახმარება და კონკრეტული მითითება*“ (ვასაძე, 1937, გვ. 3), თუმცა რაში გამოიხატებოდა ეს მითითება, რეჟისორი ზუსტად არ გვეუბნება. არც რუსთაველის თეატრის მუზეუმს გააჩნია სარეპეტიციო დღიურების ჩანაწერები, რაც საშუალებას მოგვცემდა მეტი ინფორმაცია გვექონოდა სპექტაკლის შესახებ, მხოლოდ ჩვენს ხელთ არსებული რამდენიმე რეცენზია გვიქმნიან წარმოდგენას სპექტაკლის სტილისტიკაზე, ზოგიერთ სცენებზე. მაგ. სპექტაკლში, პიესის მსგავსად, მნიშვნელოვანი იყო 1901 წლის 31 დეკემბრის ისტორიული დამის სურათი. სტალინის პირველი გამოჩენა და მისი პირველი მონოლოგი, რომელსაც მაყურებელი მოუთმენლად ელოდა (პიესაში სტალინი მხოლოდ მესამე მოქმედებაში გამოსვლა). ამ ეპიზოდთან დაკავშირებით გიორგი ნატროშვილი აღნიშნავდა (1938, გვ. 3):

„.....და აი სცენაზე ჩნდება ახალგაზრდა სტალინი, თითქოს მალღებთან კედლები, სიცოცხლე მთელი თავისი ბუმბერაზული ძლიერებით იჭრება ოთახში, ბათუმის მუშები გარს ეხვევიან საყვარელ ბელადს. როდესაც ოვაცია დაცხრა სტალინი ერთი კუთხიდან სუფრას შემოუვლის. ვის მხარზე ამხანაგურად ხელს დაჰკრავს, ვის გაუღიმებს... დამე საუბარში მიდის. ამ დროს მსახიობი დიდი გულისხმიერებით კითხულობს მთავარ მონოლოგს, რო-

მელსაც სპექტაკლში სიმბოლური დატვირთვა ჰქობდა. მზის ამოსვლა იყო სიმბოლო გამარჯვების იმედის. სტალინი ამბობს: „უკვე თენდება... მალე მზე ამობრწყინდება... გავლენ წლები და მზე ინათებს ჩვენთვის, ჩვენი შვილიშვილებისათვის... და დარბაზი ივსება სითბოთი“.

ამ მონოლოგის შემდეგ მსახიობს მხურვალე აპლოდის-მენტებით აცილებდა დარბაზი.

სპექტაკლში, სტალინის როლს მსახიობი მიხეილ გელოვანი ასრულებდა. საერთოდ უნდა აღინიშნოს, რომ სსრკ-ში ბელადთა სახეების შერჩევას დიდი ყურადღება ექცეოდა და გარკვეულ კანონებში ჯდებოდა. ჯერ ერთი, რომ გარეგნული მსგავსება უნდა ჰქონოდა (ამ შემთხვევაში გრიმს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭებოდა, ასევე სიარულის მანერას და ტემპერამენტს), მეორეც ის რომ მსახიობის თამაში, იმდენად ბუნებრივი უნდა ყოფილიყო, რომ არ უნდა დამსგავსებოდა კარიკატურას, რაც ძალზედ სახიფათო იყო.

სპექტაკლში მსახიობი მიხეილ გელოვანი ძალზედ დიდი ოსტატობითა და ბუნებრივი საშემსრულებლო ხერხებით ასრულებდა სტალინის როლს. გარეგნულ მსგავსებასთან ერთად, მსახიობი ახერხებდა ბელადის შინაგანი სამყაროს – მისი დიდბუნოვანი და ფოლადისებური ნებისყოფის სიმტკიცის გადმოცემას, ამ დროს კი დარბაზში მყოფი „*მაყურებელი სტალინის სახელით სუნთქავდა, მას შეჰხაროდა, მისით ამყოფდა, მისით ცოცხლობდა*“ (აფხაიძე, 1937, გვ. 3). სპექტაკლში განსაკუთრებული ემოციური იყო ფინალური სცენა. როდესაც ორი დიდი ბელადი ლენინი და სტალინი ტამერფოსის კონფერენციაზე ხვდებოდნენ ერთმანეთს. ლენინი მხოლოდ ამ ეპიზოდში ჩნდებოდა. ამ სცენამ დარბაზში ისეთი ოცავია და „უსაზღვრო აღფრთოვანება“ გამოიწვია, რომ თითქოს ნამდვილი ლენინი და სტალინი გამოდიოდნენ სცენაზე. სპექტაკლის პრემიერიდან რამდენიმე ხნის შემდეგ, მსახიობმა მიხეილ გელოვანმა გაზეთ „კომუნისტში“ წერილი გამოაქვეყნა, სათაურად „უბედნიერესი წუთები,“ რომელშიც გამოხატა უდიდესი სიხარული ამ როლის თამაშის გამო. აღფრთოვანებული მსახიობი წერდა: „ვღელავ და თან სიხარული მიპყრობს, რადგან ეს არის უბედნიერესი წუთები ჩემს აქტიორულ შემოქმედებაში. მეტად რთულია ამოცანა-სცენიურად დამაჯერებელ ფერებში და მხატვრული სიმართლით ავსახო უდიდესი უბრალოება, სიბრძნე, შეურიგებელი პრინციპულობა, საკაცობრიო ჰუმანურობა-ყველა ის ადამიანური თვისებანი, რომელნიც ასე ორგანულია ჩვენი ექოპის უდიდესი ადამიანის, დიდი სტალინის მომაჯადოებულ არსებაში. უღრმესი სიყვარულით, მთელი ჩემი არსებით განვიცდი ამ უსაყვარლესი ადამიანის სახეს, მაგრამ ვგრძნობ რომ მისი სრულყოფილად ასახვა აღემატება ჩემს აქტიორულ შესაძლებლობას“ (გელოვანი, 1937, გვ. 3). რეჟისორმა აკაკი ვასაძემ ამ სპექტაკლის შექმნაში დიდი მხატვრული გემოვნება და ოსტატობა გამოავლინა. გააზრებული იყო ყოველი სცენა, ყოველი დეტალი. „*რეჟისორის დიდი ოსტატობა სჩანდა სპექტაკლის მთლიანობაში, კოლექტივის ერთი იდეის გარშემო დარაზმვაში და რაც მთავარია, პიესის მთავარი აზრის – სტალინის ხელმძღვანელების როლის გაშუქებაში...*“ მთელი სპექტაკლი სტალინის სახელით სუნთქავდა. ეს არის რეჟისორის დიდი გამარჯვება“ (აფხაიძე, 1937, გვ. 3), – წერდა გაზეთი კომუნისტი.

სპექტაკლის პრემიერის შემდეგ, აკაკი ვასაძე იგონებდა (1937, გვ. 3): „*ჩვენ მიზნათ დავისახეთ სოციალისტური-რეალიზმის მეთოდით შეგვექმნა მონუმენტური სპექტაკლი, რომელშიც ხალხურობა უნდა გამოსჭვივოდეს, როგორც მსახიობთა თამაშში, ისე მხატვრობაში, მუსიკაში. ამ მიზნით ფართოდ გამოვიყენეთ საქართველოს მდიდარი ფოლკლორი*“. ამგვარად, სოცრეალისტური პიესის გარდაქმნა სოცრეალისტურ სპექტაკლად რამდენიმე ფაქტორთან იყო დაკავშირებული, ეს ეხებოდა თავად პიესას, სპექტაკლის ფორმას, მსახიობთა რეალისტურ შესრულებას, მუსიკას, სცენოგრაფიას, რომელიც სპექტაკლის გარემოს ქმნიდა და ეპოქის სულისკვეთებას გამოხატავდა. სპექტაკლის მხატვარი ირაკლი გამრეკელი, რომელიც ცნობილი იყო თავისი მოდერნისტული გატაცებებით, „თავის სიმაღლეზე ვერ იდგა“, რადგან სპექტაკლის გაფორმებაში, როგორც რეცენზენტი შალვა აფხაიძე შენიშნავდა, შესამჩნევი ყოფილა „სტილური აღრევა“ „თუმცა ცალკეული სცენების გაფორმება საუცხოო, განსაკუთრებით კი ბათუმის ბაღი ზღვის პირას.“ „სტილურ

აღრევამი,“ ჩემის აზრით, რეცენზენტი გულისხმობდა მოდერნისტულ გავლენებს (ჩვენ ხელთ არსებული ესკიზები მხოლოდ რეალისტურ გარემოზე მიუთითებენ).

სპექტაკლში ამადლებული საბრძოლო განწყობის შესაქმნელად გამოყენებული იყო რევაზ გაბიჩვაძის მიერ მუშური სასიმღერო მოტივები. / ამ თემაზე კომპოზიტორი, მოგვიანებით შექმნის ოპერას/. როდესაც სპექტაკლი კანდიტ ჩარკვიანმა ნახა, შეაქო და აღნიშნა (1938, გვ. 4):

„ეს პიესა მისი ავტორის დიდ იდეურ ზრდას მოწმონს. მაგრამ ეს კიდევ ცოტაა. „ნაპერწკლიდან“ წარმოადგენს იმის პირველ და წარმატებით დამთავრებულ ცდას, რომ თეატრალურ სცენაზე ნაჩვენებ იქნეს ერთერთი ეტაპი საქართველოს და ამიერ-კავკასიის ბოლშევიკური ორგანიზაციების გმირული ბრძოლისა მეფის თვითმპყრობელობის და კაპიტალიზმის წინააღმდეგ. იგი წარმოადგენს სერიოზულ ცდას-მოცემულ იქნას მხატვრული თეატრალური ილუსტრაცია ამ უდიდესი მუშაობის ისტორიისა...“

სპექტაკლის მნიშვნელობა, სოც რეალიზმის ეპოქაში ნამდვილი გამარჯვება იყო. მას განსაკუთრებული დატვირთვა ჰქონდა ახალგაზრდა თაობის პოლიტიკური აღზრდის თვალსაზრისით, გაზეთი „განათლება“ წერდა, რომ ახალგაზრდობამ უსათუოდ უნდა ნახონ სპექტაკლი და ისტორიის მასწავლებლებმა უნდა მოაწყონ მოწაფეთა კოლექტიური დასწრება.

პიესის მნიშვნელობა იმანაც განაპირობა, რომ შალვა დადიანმა საფუძველი ჩაუყარა საბჭოთა დრამატურგიაში სტალინის სახის წარმოჩენას. პიესა რუსულ ენაზე ითარგმნა. საბჭოთა თეატრებში განსაკუთრებით პოპულარობით იდგმებოდა მეორე მსოფლიო ომის დროს, რუსეთში, სამხრეთ-ოსეთში, კუმისკი-თეატრში, მოლდოვის მუსიკალური დრამის თეატრში, დნეპროპეტროვსკში და ა.შ.

ამგვარად, შალვა დადიანის პიესის „ნაპერწკლიდან“ განსახიერება რუსთაველის თეატრის სცენაზე, მხოლოდ ერთი მცირე მონაკვეთია, იმ დიდი ისტორიისა, რომელსაც ქართულ თეატრში სოც რეალიზმის ეპოქა ჰქვია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- აფხაიძე, შ. (1937). აღმაფრთოვანებული სპექტაკლი, გაზეთი კომუნისტი, 289, 18 დეკემბერი.
გელოვანი, მ. (1937). უბედნიერესი წუთები. გაზეთი კომუნისტი, 289,18 დეკემბერი.
დადიანი, შ. (1938). ნაპერწკლიდან, თბილისი: „ფედერაცია“.
დადიანი, შ. (1938). ჩემი პიესის – „ნაპერწკლიდან“ ისტორია. გაზ. ლიტერატორული საქართველო,1, 10 იანვარი.
ვასაძე, აკ. (1937). როგორ ვმუშაობდით, გაზეთი „კომუნისტი“, 289, 18 დეკემბერი.
ილინი, ბ. (1937). დიდი სიმართლე. ჟურნალი „განათლება“, 8 დეკემბერი.
კიკნაძე, ვ. (1992). წამებული რაინდები, თბილისი: „ქართული თეატრი“.
ნატროშვილი, გ. (1938). დიდი რეალისტური სპექტაკლი, გაზეთი „ლიტერატორული საქართველო“, 1, 10 იანვარი.
სულავა, ალ. (1939). რეალისტი მწერალი. გაზეთი „ლიტერატორული საქართველო“,4, 28 იანვარი.
ტერცი, ა. (1990). რა არის სოცრეალიზმი. ჟურნალი „განთიადი“, 10.
ჩარკვიანი, კ. (1938). საქართველოს საბჭოთა ლიტერატურა ხუთი წლის მანძილზე. გაზეთი ლიტერატორული საქართველო, 1, 10 იანვარი.
ჩვენი მთავარი თემა (1960). გაზეთი „ლიტერატორული გაზეთი“, 19 თებერვალი.
ციციშვილი, გ. (1955).შალვა დადიანის დრამატურგია, თბილისი: „ხელოვნება“.

References:

- Apkhaidze, Sh. (1937). Aghmaprtovanebeli sp'ekt'ak'li. [Exciting performance]. Gazeti "k'omunist'i", 289, 18 dek'emberi.
- Chark'viani, K. (1938). Sakartvelos sabch'ota lit'erat'ura khuti ts'lis mandzilze. [Soviet literature of Georgia for five years]. Gazeti "lit'erat'uruli sakartvelo:", 1, 10 ianvari.
- Chveni mtavari tema (1960). [Our Main Theme]. Gazeti „lit'erat'oruli gazeti“, 19 tebervali.
- Dadiani, Sh. (1938). Nap'erts'k'lidan. [From the spark]. Tbilisi: „pederatsia“.
- Dadiani, Sh. (1938). Chemi p'iesis – „Nap'erts'k'lidan“ ist'oria. [The story of my play "From the spark"]. Gaz. "lit'erat'oruli sakartvelo", 1, 10 ianvari.
- Gelovani, M. (1937). Ubednieres ts'utebi. [Happiest hours]. Gazeti "k'omunist'i", 289, 18 dek'emberi.
- Ilini, B. (1937). Didi simartle. [Great truth]. Zhurnali „ganatleba“, 8 dek'emberi.
- K'ik'nadze, V. (1992). Ts'amebuli raindebi. [Tortured Knights]. Tbilisi: „kartuli teat'ri“.
- Nat'roshvili, G. (1938). Didi realist'uri sp'ekt'ak'li. [A great realistic play]. Gazeti „lit'erat'oruli sakartvelo“, 1, 10 ianvari.
- Sulava, Al. (1939). Realist'i mts'erali. [A realist writer]. Gazeti „lit'erat'uruli sakartvelo“, 4, 28 ianvari.
- T'ertsi, A. (1990). Ra aris sotsrealizmi. [What is social realism?]. Zhurnali „gantiadi“, 10.
- Tsitsishvili, G. (1955). Shalva dadianis dramaturgia. [Dramaturgy of Shalva Dadiani]. Tbilisi: „khelovneba“.
- Vasadze, Ak'. (1937). Rogor vmushaobdit. [How we worked]. Gazeti „k'omunist'i“, 289, 18 dek'emberi.